

Regeringskansliet
Miljö- och energidepartementet

10333 Stockholm

Remissvar angående utredningen om hållbara vattentjänsters betänkande SOU 2018:34

Gästrikvatten AB (GVAB) ansvarar för drift och utveckling av den VA-försörjningen i Gävle, Hofors, Ockelbo, Älvkarleby och Östhammar kommuner och ägs av de ingående kommunerna. I varje kommun utgör respektive dotterbolag VA-huvudman.

Gästrikvatten har besvarat remissen utifrån uppdraget som VA-huvudman och utgått från branschorganisationen Svenskt Vattens yttrande i de delar där Gästrikvatten delar Svenskt Vattens uppfattning, men har även kompletterat med de regionala erfarenheter och farhågor som vi ser.

Sammanfattning – Gästrikvattens synpunkter

Gästrikvatten är positiv till delar av utredningens förslag men mycket tveksamma till andra. I vissa delar finns oklarheter vilket gör att med förtydliganden och modifieringar kan förslag både bli till det bättre och det sämre.

Sammanfattningsvis anser Gästrikvatten att:

- det är bättre att 6 § lagen (2006:412) om allmänna vattentjänster (LAV) förblir oförändrad utifrån den förändring som föreslås.
- med förslag på ändring av 6 § LAV finns en risk att gemensamhetsanläggningar över tid inte uppnår samma nivå som en allmän anläggning med konsekvensen att VA-huvudmannen på sikt blir tvungen att ta över den enskilda anläggningen alternativt bygga ut VA till aktuellt område om den enskilda anläggningen är undermålig.
- det finns ett ökat behov av vägledning och riktlinjer för hur behovet enligt 6 § LAV ska bedömas för respektive vattentjänst samt att VA-huvudmannen i sin tillämpning i större utsträckning utreder möjlighet till småskaliga lösningar.
- förslaget om krav på att kommunerna ska upprätta en VA-plan är positivt. Dock bör innehållet begränsas till att omfatta vattentjänster enligt 6 § LAV.
- skyfallshantering inte bör ingå i VA-planen. Skyfall är en fråga om samhällsplanering och något som VA-huvudmannen inte har rådighet över. Ansvar, rådighet och finansiering måste hänga ihop.
- en nationell utredning som tittar på hela klimatanpassningsproblematiken när det gäller översvämningar och skyfall behöver genomföras.

- förslaget om att samråda om VA-plan med berörda fastighetsägare är bra men onödigt långtgående.
- det är positivt att utse en tillsynsvägladande myndighet för länsstyrelsernas tillsyn över hur kommunerna uppfyller sin skyldighet enligt 6 § LAV.

Kommunens skyldighet att ordna allmänna vattentjänster

Gästrikvatten anser att det är bättre att 6 § LAV förblir oförändrad utifrån utredningens förslag. Förslaget medför en risk för kortsiktiga lösningar där behovet av att förse ett område med allmänt VA skjuts på framtiden. Gästrikvatten ser snarare ett ökat behov av vägledning och riktlinjer för hur behovet enligt 6 § LAV ska bedömas för respektive vattentjänst. VA-huvudmannen i sin tillämpning bör även bli bättre på att utreda och eventuellt ordna med småskaliga VA-lösningar när sådana bedöms vara mer kostnadseffektiva och lika långsiktigt hållbara som att bygga överföringsledningar till redan befintliga VA-anläggningar. Vägledande myndigheter och branschorganisationer kan öka sitt stöd för att skapa ökad tydlighet.

Förslaget öppnar upp för enskilda aktörer att driva en enskild VA-anläggning på motsvarande nivå som VA-huvudmannen, och detta ur ett långsiktigt perspektiv. Gästrikvatten bedömer att enskilda aktörer i stor utsträckning inte har förmågan att i större skala och på lång sikt välja den tekniskt och ekonomiskt bästa och mest hållbara lösningen för VA, samt att på lång sikt drifta och underhålla anläggningen. Om behovet av vattentjänster ska tillgodoses på motsvarande sätt som en VA-huvudman krävs stor kompetens och resurser hos enskilda aktörer, vilket ger en sårbarhet i att tillgodose VA-behovet över längre tid. Även om behovet kan tillgodoses initialt, så kan förändringar i t ex en samfällighetsförening såsom utflyttning eller generationsskifte göra det svårt att upprätthålla kompetens och engagemang hos fastighetsägarna för att fortsatt uppfylla kraven på tillhandahållandet av VA-tjänster. Även VA-huvudmän, som har personal med fackmannamässig kompetens på området och större ekonomisk bärkraft än enskilda fastighetsägare, kan ha svårigheter med detta. Risken blir stor att VA-huvudmannen behöver ta över enskilda anläggningar, alternativt bygga ut allmänt VA om den enskilda anläggningen är tekniskt undermålig.

Gästrikvatten ser att det nödvändigtvis inte heller blir en lägre kostnad för fastighetsägaren att ordna med en enskild anläggning på sikt. Vid anslutning till allmänt VA erläggs en anläggningsavgift per fastighet vid ett tillfälle. Med en enskild lösning riskerar fastighetsägaren kostsamma investeringar även i framtiden beroende på om förutsättningarna för anläggningen ändras, t.ex. vid kvalitetsförsämringar på råvatten. Risken finns dessutom att fastighetsägaren vid ett senare tillfälle tvingas ansluta till allmänt VA och då betala full anläggningsavgift trots sin tidigare investering på enskild lösning.

Gästrikvatten vill poängtera att det enligt dagens utformning av 6 § LAV är möjligt att försörja ett område med enskilt VA genom gemensamhetsanläggning. När en sådan anläggning fungerar på ett tillfredsställande sätt är VA-huvudmannen inte skyldig att bygga ut allmänt VA enligt 6 § LAV, då behov av att inrätta verksamhetsområde saknas. Redan idag är ofta skälet till tillämpning av utbyggnad av allmänt VA att fastighetsägare inte lyckas hitta bra egna lösningar eller skapa förutsättningar till bildandet av en samfällighet och därmed en gemensam lösning.

Krav på VA-plan

Utredningens förslag angående att kommunerna ska planera för hur de ska uppfylla sina skyldigheter att ordna vattentjänster är positivt. Det är viktigt att dessa planer kommuniceras med länsstyrelsen samt med de fastighetsägare som berörs. Gästrikvatten anser dock att det i krav på samråd bör vara tillräckligt att bemöta relevanta synpunkter motsvarande samråd enligt Plan- och bygglagen. Genom tidig information om behov och planer i ett samråd ges möjlighet att öka det demokratiska inflytandet inför ett beslut om verksamhetsområde för VA-tjänster och utbyggnad.

Krav på skyfallsplaner

Gästrikvatten liksom branschorganisationen Svenskt Vatten anser att alla aktörer som påverkar dagvattenflödet ska vara med och bidra med åtgärder. Ansvar, rådighet och finansiering måste hänga ihop. Det ligger i allas intresse att de mest samhällseffektiva åtgärderna genomförs. Det är i slutändan fastighetsägarna som står för kostnaderna genom egna åtgärder, försäkringspremier, VA-avgifter eller skatt. Gästrikvatten anser att det är anmärkningsvärt att utredningen strävar efter att VA-taxan, som endast belastar vissa kommuninvånare, ska finansiera klimatanpassningar. VA-taxan varken ska eller får användas för att finansiera åtgärder som är mer långtgående än vad som är VA-huvudmannens ansvar. I synnerhet kan VA-taxan inte användas till att finansiera åtgärder för skyfallshantering utanför verksamhetsområde för dagvatten.

Gästrikvatten liksom branschorganisationen Svenskt Vatten föreslår att en utredning genomförs som tittar på hela klimatanpassningsproblematiken när det gäller översvämningar och skyfall. De utredningar som tidigare har studerat dessa frågor har inte haft möjlighet att fånga in den helhet som krävs för att lösa de problem som klimatförändringarna medför. Det som behöver utredas är hur de mest effektiva åtgärderna kan genomföras inom ett avrinningsområde och hur fastighetsägare kan bidra med fördröjning. Man får inte heller glömma bort behovet av dricksvattenförsörjning och de föroreningar som följer med vattnet.

Tilläggsdirektivet som utredningen fick gick huvudsakligen ut på att utreda vilka möjligheter som nuvarande reglering medger för att vidta åtgärder för anpassning av dagvattenhanteringen till ett förändrat klimat samt huruvida VA-taxan kan användas för att finansiera sådana anpassningsåtgärder. Dessa frågeställningar var även uppe för diskussion i Klimatanpassningsutredningen 2017:42.

Klimatanpassningsutredningen konstaterade att hanteringen av skyfall är en samhällsplaneringsfråga. Det är med andra ord endast genom en god samhällsplanering som de lämpligaste åtgärderna kan genomföras. För att samhället ska bli klimatanpassat måste åtgärder genomföras så att inte allt vatten leds till de allmänna VA-anläggningarna. Det behövs ytliga vattenvägar så att vattnet styrs till en plats som kan översvämmas, s.k. översvämningszoner. Det kan exempelvis vara en fotbollsplan som undantagsvis kan stå under vatten. För att åstadkomma

denna klimatanpassning måste gator och parker utformas för att ta emot vatten. Även fastigheternas utformning är av stor vikt då städerna vanligtvis till ca 70 % utgörs av kvartersmark. Dessa typer av åtgärder kan inte genomföras av VA-huvudmannen som helt saknar den rådighet som krävs. Det är därmed inte heller rimligt att ansvaret för klimatanpassning skulle läggas på VA-huvudmannen. VA-huvudmannen kan inte heller se till att de genomförda åtgärderna förvaltas. I 13 § LAV står det uttryckligen att VA-huvudmannens skyldighet inte omfattar vägdiken, rännstenar, rännstensbrunnar mm. Ingen aktör har ensam rådighet över klimatanpassningen.

Ny tillsynsvägledande myndighet

Gästrikvatten är positiv till att en central tillsynsvägledande myndighet utses. Gästrikvattens erfarenhet är att kommunernas respektive länsstyrelsernas arbete skiljer sig mycket åt och att det finns ett stort behov av mer likartat arbetssätt och tillsyn. Gästrikvatten kan inte uttala sig i om Havs- och vattenmyndigheten är det bästa valet eller om ytterligare alternativ bör övervägas. Gästrikvatten, liksom branschorganisationen Svenskt Vatten, bedömer att behovet av vägledning framåt kommer att vara störst vad gäller dagvattenhantering.

I handläggningen har Lena Blad, Sara Larsson och Johanna Sollengren medverkat.

Lena Blad
VD, Gästrikvatten AB